

NÁROKY NA FORMULÁCIU PROCESNÝCH ÚKONOV SUBJEKTOV TRESTNÉHO KONANIA

Ústavou Slovenskej republiky zaručené právo na súdnu ochranu a spravodlivý proces podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky garantuje jednotlivcovi možnosť domáhať sa ustanoveným postupom ochrany svojich práv pred nezávislým a nestranným súdom, prípadne pred iným orgánom. Pokiaľ však jednotlivec takto zákonom ustanovený postup dodrží a súd sa napriek tomu odmietne zaoberať jeho procesným prostriedkom a o jeho práve rozhodovať, dochádza k porušeniu práva na spravodlivý proces, resp. k ústavne neprípustnému odopretiu spravodlivosti aj pri ochrane iných Ústavou Slovenskej republiky zaručených právach (*denegatio iustitiae*).

(Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 18/2016 z 20. apríla 2016)

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 20. apríla 2016 v senáte zloženom z predsedu Milana Lalíka (sudca spravodajca), sudkyne Marianny Mochnáčovej a sudcu Petra Brňáka prerokoval prijatú sťažnosť M. U., zastúpeného advokátom JUDr. Milošom Maďarom, PhD., LL.M., Námestie Štefana Moyzesa 26, Banská Bystrica, pre namietané porušenie čl. 17 ods. 1, 2 a 5 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 5 ods. 4 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v konaní vedenom na Okresnom súde Bratislava I pod sp. zn. 1 T 32/2014 a na Krajskom súde v Bratislave v konaní vedenom pod sp. zn. 2 Tos 83/2015 a jeho uznesením z 13. augusta 2015 a takto

r o z h o d o l :

1. Krajský súd Bratislava v konaní vedenom pod sp. zn. 2 Tos 83/2015 a jeho uznesením z 13. augusta 2015 v spojení s uznesením Okresného súdu Bratislava I sp. zn. 1 T 32/2014 z 30. júna 2015 p o r u š i l i základné práva M. U. zaručené čl. 17 ods. 1, 2 a 5 Ústavy Slovenskej republiky a právo zaručené čl. 5 ods. 4 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

2. Okresný súd Bratislava I j e p o v i n n ý zaplatiť M. U. finančné zadost'učinenie v sume 5 000 € (slovom päťtisíc eur) do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

3. M. U. p r i z n á v a úhradu trov právneho zastúpenia v sume 355,74 € (slovom tristopäťdesiatpäť eur a sedemdesiatštyri centov), ktorú je Okresný súd Bratislava I p o v i n n ý zaplatiť na účet jeho právneho zástupcu JUDr. Miloša Maďara, PhD., LL.M., do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Sťažnosti M. U. vo zvyšnej časti n e v y h o v u j e .

O d ô v o d n e n i e :

1. Sťažnosťou doručanou Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) 28. septembra 2015 M. U. (ďalej len „sťažovateľ“) napadol v záhlaví tohto nálezu uvedené rozhodnutie Okresného súdu Bratislava I (ďalej len „okresný súd“) a Krajského súdu v Bratislave (ďalej len „krajský súd“) a navrhol jeho zrušenie pre rozpor so svojimi právami zaručenými čl. 17 ods. 1, 2 a 5 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a čl. 5 ods. 4

Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“). Tvrdil, že všeobecné súdy sa vôbec nezaoberali jeho žiadosťou o prepustenie z väzby z 3. decembra 2014 a jeho následnou urgenciou z 27. apríla 2015, hoci z ich obsahu nepochybne vyplývalo, že „*chcel byť prepustený na slobodu a že sa vzdáva svojho práva o osobné vypočutie*“; súdy rozhodli až o ďalšej žiadosti z 10. júna 2015, a to 30. júna 2015 (okresný súd) a 13. augusta 2015 (krajský súd), čiže v rozpore s požiadavkou urýchlenosti rozhodovania v zmysle čl. 17 ods. 1, 2 a 5 ústavy a čl. 5 ods. 4 dohovoru a naň nadväzujúcou judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) a ústavného súdu.

2. Sťažovateľ navrhol vysloviť porušenie označených práv všeobecnými súdmi, uznesenie krajského súdu zrušiť a bezodkladne ho prepustiť na slobodu alebo vec vrátiť na ďalšie konanie, priznať primerané finančné zadosťučinenie v sume 20 000 € a náhradu trov konania vo výške 355,74 €, všetko v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti nálezu.

3. Obidva súdy vo svojich písomných vyjadreniach (9. februára 2016 a 15. februára 2016) odkázali na písomné odôvodnenie svojich rozhodnutí a zdôraznili, že sťažovateľovo podanie zo 4. decembra 2014 označené ako „*vyjadrenie k výpovedi svedka J. C. návrh na doplnenie dokazovania*“, kde sa na konci vo vete nachádza spojenie „*tak by som už chcel ísť na slobodu...*“, a naň nadväzujúce podanie doručené súdu 28. apríla 2015, v ktorom opätovne pripomenul, že „*by už chcel ísť na slobodu, žiadal túto žiadosť prejednať aj v jeho neprítomnosti*“, nebolo možné považovať za žiadosť o prepustenie z väzby sťažovateľa, preto o nich nerozhodovali. Urobili tak iba na základe ďalšej žiadosti doručenej okresnému súdu 11. júna 2015, v ktorej inak tiež poukazoval na predchádzajúce dve sťažnosti, v zákonnej lehote (31 dní a 13 dní). Preto navrhli sťažnosti nevyhovieť pre jej neopodstatnenosť a súhlasili s upustením od ústneho pojednávania; rovnako sa vyjadril aj sťažovateľ.

4. Vzhľadom na posudzovanie obsahu písomných podaní sťažovateľa a reakcie na ne zo strany všeobecných súdov, ktoré mal ústavný súd k dispozícii, nepovažoval za potrebné vyžiadať si tiež spis okresného súdu sp. zn. 1 T 32/2014, v ktorom sa tieto listiny nachádzali a ktorých formálny obsah inak nebol medzi účastníkmi sporný.

5. Právomoc ústavného súdu podľa čl. 124 a nasl. ústavy je založená výlučne na prieskume rozhodnutia všeobecného súdu z hľadiska dodržania ústavnoprávnych princípov, t. j. či v konaní neboli dotknuté ústavou chránené práva a slobody jeho účastníka, či konanie bolo vedené v súlade s ústavnými princípmi a či ho možno ako celok považovať za spravodlivé a zákonné.

6. Ústavou zaručené právo na súdnu ochranu a spravodlivý proces podľa čl. 46 ods. 1 ústavy garantuje jednotlivcovi možnosť domáhať sa stanoveným postupom ochrany svojich práv pred nezávislým a nestranným súdom, prípadne pred iným orgánom. Pritom tento postup na ochranu práv jednotlivca už nie je upravený na úrovni ústavného poriadku, ale v procesných predpisoch podústavného práva, ktoré kogentne určujú okrem iného to, aké procesné prostriedky a za akých podmienok možno v rôznych situáciách uplatniť. Stanovené tak bežne – a nutne – bývajú i lehoty na uplatnenie jednotlivých procesných prostriedkov a rozhodovanie o nich všeobecným súdom, čo vo všeobecnosti predstavuje celkom legitímne obmedzenie práva na spravodlivý proces, resp. jeho zložky – práva na prístup na súd. Pokiaľ však jednotlivec takto zákonom ustanovený postup dodrží a súd sa napriek tomu odmietne zaoberať jeho procesným prostriedkom a o jeho práve rozhodovať, dochádza k porušeniu práva na spravodlivý proces, resp. k ústavne neprípustnému odopretiu spravodlivosti aj pri ochrane iných ústavou zaručených právach (denegatio iustitiae).

7. Ústavný súd pritom zdôrazňuje, že uvedené zásady platia aj pre konanie a rozhodovanie všeobecného súdu o ďalšom trvaní či prepustení obvineného z väzby na slobodu.

8. Ústavný súd vo svojej judikatúre neustále opakuje, že všeobecné súdy sú pri použití zákonom ustanovených pravidiel povinné tieto pravidlá interpretovať a aplikovať tak, aby dodržali maximum práva na spravodlivý proces vymedzený ústavou a dohovorom; musia teda prihliadať na to, že účastník konania konkrétnym podaním sleduje ochranu svojich subjektívnych práv, a nezabúdať, že základné práva nevytvárajú len rámec normatívneho obsahu podústavného práva, ale i (a najmä) rámec jeho interpretácie a aplikácie. Uvedené potom platí tým skôr a intenzívnejšie za situácie, pokiaľ postup všeobecných súdov implikuje tak významný zásah do osobného (statusového) postavenia účastníka konania, ktorého dôsledkom je ignorácia rozhodovať o jeho návrhu na prepustenie z väzby na slobodu.

9. Podľa názoru ústavného súdu všeobecné súdy v prejednávanej veci nereagovali správne, keď sa odmietli zaoberať s podaniami sťažovateľa, ktorý vo svojom podaní zo 4. decembra 2014 jasne uviedol: „*pán sudca, vo väzbe som už dva roky, tak by som chcel ísť na slobodu...*“, a v ďalšom podaní z 28. apríla 2015 im pripomenul, že „*v podaní zo 4. 12. 2014 som uviedol, že by som chcel ísť z väzby na slobodu a túto žiadosť žiadam prejednať aj v mojej neprítomnosti*“, ako so žiadosťami o prepustenie z väzby na slobodu podľa § 79 ods. 3 Trestného poriadku. Pokiaľ súdy tieto podania podľa § 62 ods. 1 Trestného poriadku nepovažovali za žiadosť o prepustenie z väzby v zmysle § 79 ods. 3 Trestného poriadku, mali si dať ich skutočný obsah sťažovateľom vysvetliť, resp. pri ich posudzovaní sa prikloniť k takej interpretácii obsahu, ktorý by vyznel v prospech sťažovateľa a v prospech jeho prístup na súd a meritóneho rozhodovania o týchto žiadosťiach. Taký postup všeobecných súdov bol navyše v teraz prejednávanej veci o to nevyhnutnejší, že sťažovateľ sa vo väzbe nachádzal už dosť dlhú dobu, takže vždy po uplynutí zákonnej lehoty 30 dní od právoplatnosti rozhodnutia o jeho predchádzajúcej žiadosti podľa § 79 ods. 3 Trestného poriadku opätovne podával novú žiadosť. Nereflektovaním zmienených skutočností a z toho vyplývajúcim odmietnutím sťažovateľových žiadostí o prepustenie z väzby ako o neexistujúcich tak všeobecné súdy evidentne porušili sťažovateľovi právo garantované čl. 17 ods. 1, 2 a 5 ústavy a čl. 5 ods. 4 dohovoru.

10. Ústavný súd však považuje za nevyhnutné zdôrazniť, že k primárnemu pochybeniu, ktoré v konečnom dôsledku prispelo k vyhodnoteniu sťažovateľových sťažností ako neexistujúcich aj krajským súdom, došlo na príslušnej prokuratúre, a potom na okresnom súde. Ako už bolo uvedené, prokurátor a okresný súd mali rozpoznať určitú nepresnosť sťažovateľovho podania a túto urýchlene odstrániť, najmä keď bol po celý čas vo výkone väzby, a teda aj k dispozícii procesnej aktivite prokuratúry či okresného súdu počas 24 hodín denne. Na tieto okolnosti však prokurátor a okresný súd vôbec nedbali, a to ani po upozornení sťažovateľom podaním z 28. apríla 2015, čo treba považovať za poľutovaniahodný jav v trestnej praxi orgánov činných v trestnom konaní a všeobecných súdov.

11. Ústavný súd tak uzatvára, že rozhodnutiami všeobecných súdov došlo k ústavne neprípustnému zásahu do základných práv a slobôd sťažovateľa, tak ako to je uvedené v bode 1 výroku tohto nálezu.

12. Keďže konštatovanie porušenia práva nie je dostatočným zadost'učinením, za zistené porušenie označených základných práv zaplatí okresný súd finančné zadost'učinenie sťažovateľovi v sume 5 000 € (porov. rozhod. ESLP vo veci Petrov v. Slovenská republika z 2. 12. 2014).

13. Sťažovateľovi ústavný súd priznal aj náhradu trov konania v sume 355,74 € (odmena za dva úkony právnej pomoci), pričom túto sumu mu zaplatí tiež okresný súd v lehote do dvoch mesiacov od doručenia tohto nálezu na účet jeho právneho zástupcu.

14. Sťažnosti vo zvyšnej časti nebolo vyhovené, pretože priznaná suma zadosťučinenia je primeraná označenému porušeniu základných práv a slobôd sťažovateľa už aj vzhľadom na predchádzajúci nález ústavného súdu z 28. októbra 2014 sp. zn. II. ÚS 417/2014 (tam priznaná suma 4 000 €).